

MIKI EGÉR A HÁBORÚBAN

OBERHAUSEN 1970

Az elmúlt évben pubertás-fesztivál címmel számoltam be az oberhauseni rövidfilm-napokról. Az „előregedéssel” vádolt fesztivál tavaly erőteljes fiatalító kúrának vetette alá magát, olyan sikerrel, hogy úgy tetszett, visszalépett a pubertás korba. Valószínűleg a fesztiválok titkos belső organizmusa sem vonhatja ki magát az időmúlás törvényei alól, mert idén az oberhauseni szemle kinőve ezt a zavaros és kiegyensúlyozatlan serdülő-állapotot, szemmel láthatóan megkomolyodott.

Tavaly Oberhausen megnyitotta kapuit a bebocsátást követelő radikális baloldali — vagy inkább anarchista? — ifiúság előtt, s a rebellis sereg jobbára polgárbotránkoztató huppeninggé formálta át a programot. Gyakran az volt a benyomásunk, a fesztivál igazi eseményei nem is a filmvászonon, hanem a nézőtéren és a folyosókon zajlanak. Kamaszos extrémításokat, idegtépő formai játékokat, a pornográfia és a politika különös ötvözetét láhattuk a filmekben, zabolázatlan, szélsőséges indulatokat a magatartásban. Mi történt tavaly óta? Teljesen kicserélődött a közönség, s egy másik generáció filmjei vettek részt a versenyben, vagy ezek ugyanazok a

fiatalok voltak egy év múltán, megkomolyodva és lehiggadva? Ki tudja? Annyi bizonyos, a válogatás koncepciója tudatosan háttérbe szorította a „forradalmiság” külsőségeit, s a felelősségteljesen társadalmi fogantatású alkotásokat juttatta elsőbbséghez.

Egy korszak kétségtelenül lezárult a rövidfilmművészetben, s ezt a tendenciát az ideji oberhauseni műsor híven tükrözte. Jelképes jelentőségűvé nőtt szememben az egyetlen ötletre épített, alig egyperces amerikai rajzfilm, a *Mickey Mouse Vietnámban* (Lee Savage munkája). A filmecske nem szól többről, mint hogy Walt Disney legendás Miki egere amerikai katonaként megérkezik Vietnámba, s azonnymban elesik a háborúban.

Mickey Mouse, s vele együtt egy egész mesés illúziókkal teli korszak pusztul ott Vietnámban, a politikai erőszak feszült légkörében, melyet ma Vietnám neve szimbolizál a világban.

A kedves Miki egérrel úgy látszik eltemették a rövidfilm játékeit is, az a kép, amely Oberhausenben elénk tárult, szinte teljesen nélkülözötte a vidámság és a líra oldottabb színeit. Ha így utólag visszagondolunk a filmek egymásbamosódó, áttekinthetetlen áradataira, összefüggő szigetként csak a latin-amerikai és a nyugat-német program emelkedik ki emlékezetünkből. Az ideji oberhauseni fesztivál műsora a forrongó Latin-Amerika problémáit állította elsősorban az érdeklődés középpontjába. A versenyen kívüli vetítéseken teljes

Kovácsnai György:
Gloria mundi

Santiago Alvarez: Ciklon

áttekintést adott a forradalmi kubai filmművészet tíz esztendejéről, s ez az érdekes retrospektív sorozat meghatározta a műsorban szereplő filmek alaptónusát is. A zsűri által jutalmazott *Egytől étel* egy argentin filmes csoport anonim alkotása, a kapitalista kizsákmányolás képtelenségének lázító példaként Tucumán vidékére kalauzolja el a nézőt, ahol emberek s kisgyerekek éheznek tömegesen, noha ezt a tartományt nevezik Argentína éléskamrájának. A *Santa Teresa* című venezuelai riportfilm (Alfredo J. Anzola készítette) 1969 június 15-én Caracas központjában levő Santa Teresa templomban lezajlott eseményről tudósít. Itt a katolikus fiatalok egy csoportja a szöszékről dialógust akart folytatni a latin-amerikai egyház és a hatalom közötti szövet-

ségről, amely részben felelős az országban uralkodó állapotokért. A pap azonban hivatja a rendőrséget, akik körülveszik a templomot, s az egész társaságot börtönbe kísérik.

A nyugat-német rövidfilmek valóságos szociográfiai felmérést végeztek a legkülönbözőbb foglalkozású fiatalok körében, s szinte egybehangzóan a jelenlegi társadalmi berendezés megváltoztatását

követelik. Ideológiájuk meglehetősen zavaros, változó arányokban keverednek a marxista, maoista és anarhista elképzelések, de szinte valamennyiüknek közös vonása a komolyság, amellyel szembenéznek a társadalmi, politikai kérdésekkel. Horst

Schwaab filmje *A forradalom vakondjai* Godard filmesszéiből merítette ihletét, politikai tételeket elevenít meg direkt és szellemes módon. Helma Sanders dokumentumfilmje az *Angelika Urban*, egy áruházi eladónő mindennapos életét kíséri végig, aki gondolatvilágában, s életstílusában tökéletesen elfogadja a kapitalista fogyasztói társadalom általánosan kötelező normáit. A Bonn és környékének közigazgatása című film (rendező: Manfred Vosz) kimerítő tárgyilagossággal mutatja be sorra azokat a minisztériumokat, magas hivatalokat, ahol vezető beosztásokban dolgoznak a náci rezsim is kiszolgáló tisztviselők.

„Forradalom!” „For-

Jan Spata:
Az utolsó felvonás

Santiago Alvarez: Most

radalom!" — visszhangzik dühös szenvedéllyel, vagy ironikus hetykeséggel a különböző nyugat-európai országok fiataljainak filmjeiből, de hogy milyen elképzelések húzódnak meg a súlyos szavak mögött, ezt tulajdonképpen nem sikerült megfejtenünk. Mégis, a különböző baloldali diákmegmozdulások valóságos társadalmi tényezőt jelentenek ezekben az országokban, s az oberhauseni fesztivál figyelemre méltó művészi fórumot biztosít ezeknek a lényegében haladó törekvéseknek. Elgondolkoztató persze a dán Chr. Braad Thomsen (akinek versenyfilmje csak így egyszerűen és szerényen a *Forradalom* címet vi-

seli) nyilatkozatának egy részlete, amely érdekesen tapint rá az ellenzéki filmek csalafinta szerepére: „Nem tudom, vajon lehetséges-e forradalmi filmet alkotni egy nem forradalmi társadalomban. Minden film, amely a középosztály társadalmának keretén belül készül, elkerülhetetlenül alibiként szolgál a hatóságoknak, hogy ezt mondhassák: „Lám, milyen liberálisak vagyunk. Olykor-olykor az ellenzékünknek is megengedjük, hogy elmondja, amit akar.” Hiába irányul az ilyen film a rendszer ellen, mégis kockáztatja, hogy végső soron a rendszert szolgálja.”

Az angol, a kanadai,

a francia műsor az idén a szokottnál gyengébb volt, a legérdekesebb amerikai filmet azonban francia rendező készítette: Agnes Varda. A *Fekete Párducok* csaknem félórás dokumentumfilm a közismert néger faji mozgalomról, amely a faji megkülönböztetés ellen, s a színesbőrűek politikai hatalmáért harcol. Varda filmje vélemény és ítéletformálás nélkül, a dokumentumfilm tárgyilagos eszközeivel lehetőséget ad a mozgalom vezetőinek, kulcsfiguráinak, hogy kifejtsek politikai nézeteiket a fegyveres felkelésről, osztályuk kultúrájáról, s az elnyomott népekkel való szolidaritásról. A filmnek külön politi-

Vas Judit: Módszerek

kai érdekességet ad, hogy a *Fekete Párducok* csak nagyon ritkán hajlandóak elképzeléseikről nyilatkozni.

A szocialista országok műsoraiból többek között két szovjet filmet jutalmaztak Arthur Pelseschjan *Mi és Ivan Dulgerov* és Njamdova *Hordókészítő* című művét. Érdeklődés fogadta Mihail Romm Lenin-dokumentumfilmjét, melyet nálunk is játszanak filmszínházaink. A kitüntetettek közül említsük meg a cseh-szlávok Jan Svankmajer *Csendes hét a házbán* című szürrealista eszközzel élő, nyomasztó atmoszférájú filmjét, amely a groteszk és ijesztő csodáknak ugyanabba a világába vezet el, mint a tavaly nagydíjat nyert, talán sikerültebb alkotása, *A lakás*. A lengyel műsor legfigyelemreméltóbb rövidfilmje az *Invázió* volt (rendező: Stefan Schabenbeck), amely az emberek nélkül működő óriásgépek látomásával a technikai

fejlődés dehumanizáló fenyegetéséről beszél. Az NDK részvétele az oberhauseni filmnapokon, a fesztivál állandó jelszavának az „Út a szomszédhoz” reménykeltő megvalósulását jelenti. Idén Karlheinz Mund a görög politikai emigráció kérdéseivel foglalkozó *Ori-Nein* című filmjét tűntették ki.

Végül a magyar filmek fogadtatásáról szeretnék beszámolni. Összefoglalóul csak ennyit: a Népfőiskolák zsűrije a magyar műsort nyilvánította a legjobb nemzeti programnak. Filmjeink közül kétségtelenül Vas Judit *Módszerek* című alkotása részesült a legmelegebb fogadtatásban, a nagyszűri és a Népfőiskolák zsűrije is díjjal jutalmazta, de a hivatalos fesztivállal párhuzamosan zajló öntevékeny filmszemle, a fiatalok fesztiválja is a legjobb filmnek találta.

Az evangélikus filmszűritől diplomát kapott Kovásznai György és Bélei István másfélper-

ces animációs filmje, a kitűnő *Glória mundi*. Huszárik Zoltán és Tóth János lírai *Capriccio*-ja számára nem a legalkalmasabb volt a fesztivál légköre, az a forradalom, amelyet a tavasz hoz a téli természetbe, nem illett bele a közönség politikai érdeklődésébe. Lakatos Vince szép portréfilmje, a *Magány* a primitív körülmények között élő, ízes beszédű öreg parasztasszonyról, és Csányi Miklós televíziós filmje a *Hagyományok* — mely a modern életforma és az anakronisztikus szokások képtelen ellentmondásáról beszél áttételes ironiával — rokonszenvesen képviselték a magyar rövidfilmművészetet. A magyar műsorbán bemutatott még a főiskolás Negrelli Andrea figyelemreméltó filmes intelligenciával készített első vizsgafilmjét a *Mi és én-t*, Jankovics Marcell *Hidavatás* című rajzfilmjét és Vajda Béla két kis frappáns filmötletét *A tojás-t* és *A mozi-t*. LÉTAY VERA